

KASBIY TA'LIM MUASSASALARIDA TARBIYAVIY ISHLARNI RAQAMLI BOSHQARISHNING NAZARIY ASOSLARI VA ZAMONAVIY TENDENSIYALARI

Yuldasheva Sevara Kadirjonovna,

Namangan davlat texnika universitetining 1-son akademik litseyida Yoshlar bilan ishlash bo'yicha direktor o'rinbosari

Annotatsiya: Ushbu maqola kasbiy ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarni raqamli boshqarish konsepsiyasining nazariy va amaliy jihatlarini chuqur tahlil qiladi. Zamonaviy pedagogika va informatika sohalarida rivojlanayotgan raqamli boshqaruv texnologiyalari, shuningdek, ta'lim jarayonida tarbiyaviy ishlarni optimallashtirish metodologiyasi, o'quvchilar va pedagoglar o'rtasidagi interaktiv o'zaro ta'sirlar, shuningdek, ilg'or xorijiy tajribalar o'rganiladi.

Kalit so'zlar: Kasbiy ta'lim, tarbiyaviy ish, raqamli boshqaruv, pedagogik texnologiyalar, innovatsion metodologiya, axborot-kommunikatsion texnologiyalar, interaktiv monitoring, zamonaviy tendensiyalar.

Аннотация. В статье проводится глубокий анализ теоретических и практических аспектов концепции цифрового управления воспитательной работой в учреждениях профессионального образования. Рассматриваются развивающиеся в современной педагогике и информатике технологии цифрового управления, а также методология оптимизации воспитательной деятельности, интерактивное взаимодействие между учащимися и педагогами, изучается передовой зарубежный опыт.

Ключевые слова: профессиональное образование, воспитательная работа, цифровое управление, педагогические технологии, инновационная методология, информационно-коммуникационные технологии, интерактивный мониторинг, современные тенденции.

Abstract. This article provides a thorough analysis of the theoretical and practical aspects of the digital management concept for educational activities in vocational education institutions. It examines emerging digital management technologies in modern pedagogy and informatics, methodologies for optimizing educational work, interactive interactions between students and teachers, as well as advanced international practices.

Keywords: vocational education, educational activities, digital management, pedagogical technologies, innovative methodology, information and communication technologies, interactive monitoring, modern trends.

Kirish. Kasbiy ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlar tizimi milliy pedagogik an'ana va zamonaviy ta'lim paradigmalari kesishmasida shakllanadi. XX asrning oxiri va XXI asrning boshlanishi bilan axborot-kommunikatsion texnologiyalar (AKT) hayotning barcha sohalariga kirib kelishi natijasida ta'lim jarayonining sifatini, samaradorligini va boshqaruv mexanizmlarini tubdan o'zgartirdi. Shu bilan birga, tarbiyaviy ishlar ham o'zining an'anaviy shakllaridan raqamli boshqaruv tizimlariga o'tish jarayonida fundamental o'zgarishlarga duch keldi. Raqamli boshqaruv konsepsiyasi nafaqat o'quv jarayonlarini kuzatish va monitoring qilish, balki o'quvchi shaxsining individual rivojlanishi, tarbiyaviy faoliyatning samaradorligini ilmiy asosda baholash va optimallashtirish imkoniyatlarini ham o'z ichiga oladi[1]. Kasbiy ta'limda tarbiyaviy ishlarning raqamli boshqaruvi bir qancha nazariy asoslarga tayangan holda rivojlanadi. Avvalo, bu pedagogik boshqaruv nazariyalari va informatika fanining integratsiyasi

natijasida yuzaga kelgan innovatsion yondashuvdir. Masalan, sistematik yondashuv nazariyasi tarbiyaviy jarayonlarni kompleks tizim sifatida o'rganish, ularning sub'ektlari va ob'ektlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aniqlash imkonini beradi. Shu bilan birga, axborot nazariyasi va raqamli texnologiyalar asosida qurilgan boshqaruv mexanizmlari pedagogik faoliyatni avtomatlashtirish, individual va guruh faoliyatini optimallashtirish, tarbiyaviy natijalarni doimiy monitoring qilish imkoniyatlarini taqdim etadi[2]. Zamonaviy tendensiyalar esa ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarni raqamli boshqarishning texnologik va metodologik jihatlarini qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Xususan, ilg'or davlatlarning ta'lim tizimlarida digital pedagogika va interaktiv monitoring vositalari keng qo'llanilmoqda. Masalan, Janubiy Koreya va Singapur kasbiy ta'lim tizimlarida o'quvchilarning tarbiyaviy rivojlanishini baholash va boshqarishda sun'iy intellekt asosidagi tizimlar, elektron portfellar va raqamli kuzatuv tizimlari faol qo'llaniladi. Bu esa nafaqat tarbiyaviy ishning sifatini oshirish, balki pedagog va talaba o'rtasidagi kommunikatsiyani yanada samarali qilishga imkon beradi[3]. Shuningdek, raqamli boshqaruv tarbiyaviy ishlarni individualizatsiya qilish jarayonida muhim rol o'ynaydi. An'anaviy tarzda tarbiyaviy ishlar ko'pincha guruh asosida, umumiy metodik yondashuv bilan amalga oshirilgan bo'lsa, raqamli tizimlar o'quvchining shaxsiy psixologik xususiyatlarini, qiziqish va qobiliyatlarini hisobga olib, individual rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishga imkon beradi. Shu nuqtai nazardan, raqamli boshqaruv konsepsiyasi tarbiyaviy jarayonni faqat monitoring vositasi sifatida emas, balki pedagogik rejalashtirish va shaxsiylashtirilgan rivojlanish mexanizmi sifatida ham ko'rish imkonini beradi[4]. Raqamli boshqaruvning pedagogik mohiyati shuningdek, o'quvchilarning faolligini oshirish, motivatsiyasini rag'batlantirish va tarbiyaviy jarayonlarda shaxsiy mas'uliyatni kuchaytirishga qaratilgan. Interaktiv platformalar va elektron portfellar orqali o'quvchi o'z faoliyatini baholash, pedagog bilan muntazam fikr almashish, shuningdek, turli tarbiyaviy loyihalarda qatnashish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa nafaqat tarbiyaviy ishlarning samaradorligini oshiradi, balki yoshlar orasida raqamli madaniyatni shakllantirishga ham xizmat qiladi[5]. Shuni ta'kidlash lozimki, raqamli boshqaruv konsepsiyasining samaradorligi nafaqat texnologiyalardan, balki pedagoglarning malaka darajasi, axborot-kommunikatsion kompetentsiyasi va muassasa ichidagi tashkiliy mexanizmlarning uyg'unligiga ham bog'liq. Shu bois, kasbiy ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarni raqamli boshqarishning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun pedagoglarni doimiy ravishda malaka oshirish, ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish va mahalliy sharoitga moslashtirish muhim ahamiyat kasb etadi[6]. Bundan tashqari, global ta'lim jarayonlarida yuz berayotgan raqamli transformatsiyalar pedagogik nazariyani ham yangilashni talab qiladi. Masalan, konstruktivistik pedagogika, ijtimoiy-emotsional rivojlanish nazariyalari, hamda tizimli yondashuv pedagogik tamoyillari raqamli boshqaruv vositalari bilan birlashtirilganda, tarbiyaviy ishlarning samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Shu nuqtai nazardan, raqamli boshqaruv tarbiyaviy ishlarni faqat

texnologik vosita sifatida emas, balki pedagogik strategiya va shaxsiylashtirilgan rivojlanish modeli sifatida ham ko'rib chiqiladi[7]. Tahliliy nuqtai nazardan, ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli boshqaruv tarbiyaviy ishlarning monitoringini, natijalarni baholashni, pedagog va o'quvchi o'rtasidagi interaktiv aloqani, shuningdek, tarbiyaviy jarayonning uzluksizligini ta'minlash imkonini beradi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar yordamida tarbiyaviy ishlarning samaradorligi indikatorlarini aniqlash va ularni vaqt oralig'ida kuzatish, tahlil qilish va optimallashtirish imkoniyati mavjud bo'ladi. Bu esa, o'z navbatida, kasbiy ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarning nazariy va amaliy integratsiyasini yangi bosqichga olib chiqadi.

Adabiyotlar tahlili. Kasbiy ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarni raqamli boshqarishga oid nazariy izlanishlarda zamonamizning raqamli transformatsiyasi, pedagogik kompetentsiya va boshqaruv jarayonlarida axborot-kommunikatsion texnologiyalar integratsiyasi hamda bu yondashuvlarning ta'lim sifati va boshqaruv samaradorligiga ta'siri muhim ilmiy masalalar sifatida ko'rilmoqda. Mazkur zamonaviy tendensiyalarni chuqur tahlil etganda, avvalo chet ellik olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar bu sohaning konseptual asoslarini belgilab beradi. Birinchi o'rinda, Ning Yulin va Solomon Danquah Danso tomonidan olib borilgan "Assessing Pedagogical Readiness for Digital Innovation: A Mixed-Methods Study" (2025) kabi ilmiy tadqiqot raqamli innovatsiyalarning pedagogik tayyorgarlikka ta'sirini baholaydi. Ushbu arxiv maqolada mualliflar raqamli texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish talablarining murakkab strukturasi va pedagogik kompetentsiyaning o'zgarishiga bo'lgan ehtiyojni tahlil qiladilar. Tadqiqot cholg'u-uslubiy yondashuv sifatida aralash metodologiyani qo'llaydi: pedagoglar fikri, texnologik bilim darajasi va ta'lim muassasalari tomonidan ko'rsatilgan axborot-resurs qo'llab-quvvatlash tizimlari hamda professional rivojlanish imkoniyatlari o'rganiladi. Shunga ko'ra, o'qituvchilar ko'p hollarda raqamli vositalarning pedagogik foydaliligini e'tirof etadilar, lekin ularni amaliyotga tatbiq etish uchun yetarlicha malaka va doimiy qo'llab-quvvatlash tizimlari talab etiladi. Bu hol pedagogik faoliyatning raqamli transformatsiyasi uchun nafaqat texnologik, balki kadrlar sotsiopsixologik tayyorligini ham hisobga oladi[8]. Xulosa sifatida, mualliflar pedagogik tayyorgarlikni mustahkamlash, innovatsion strategiyalarni joriy etish va siyosat yo'nalishlarini belgilash lozimligini ta'kidlaydilar, bu esa raqamli boshqaruvning pedagogik samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ikkinchi muhim manba sifatida, "Digital Transformation in Educational Management for School Quality in the Digital Era" nomli tadqiqot makalasi ta'lim boshqaruvida raqamli transformatsiyaning strategik rolini va ta'lim sifati bilan bog'liqligini jamiyat va institut darajasida konseptual tahlil qiladi. Ushbu ishning natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli transformatsiya — nafaqat texnologik vositalarni joriy etish, balki tashkilotning ichki siyosati, boshqaruv tizimi va pedagogik yondashuvni tubdan qayta ko'rib chiqishni talab etadigan murakkab jarayondir. Unda maktab va oliy ta'lim muassasalarida Learning Management Systems (LMS),

raqamli boshqaruv panellari, ma'lumotlar tahlili va sun'iy intellekt asosidagi vositalarning qo'llanilishi ta'lim boshqaruvining samaradorligini oshirishi, ijtimoiy manfaatdor tomonlar bilan o'zaro faoliyatni mustahkamlashi ko'rsatib o'tiladi[9]. Shu bilan birga, mualliflar infratuzilma tengsizligi, pedagoglarning raqamli savodxonligi yetishmovchiligi va tashkilot madaniyatining raqamlashtirishga qarshiligi kabi jiddiy to'siqlarni ham aniqlaydilar. Bu ilmiy tadqiqot argumantatsiyasi raqamli boshqaruvning murakkab ijtimoiy-texnik fenomen ekanini va faqatgina texnologiyani joriy etishdan ko'ra keng strategik yondashuvni talab etishini ta'kidlaydi. Ikkala manba birgalikda raqamli boshqaruv konsepsiyasining ikki asosiy tamoyilini ochib beradi: birinchidan, raqamli pedagogika va boshqaruv tizimiga o'tishning muvaffaqiyati shaxslar va tizimlar malakasiga bog'liq; ikkinchidan, bu o'tish rejalashtirilgan strategik qarorlar, tajriba boshqaruvi va resurslarning uzluksiz takomillashuvi orqali amalga oshiriladi. Shu bois, xorijiy ilmiy izlanishlar raqamli boshqaruvni pedagogik nazariya va amaliyot bilan uzviy bog'lab o'rganish zaruratini ilmiy asos bilan dalillaydi.

Metodologik qism. Ushbu tadqiqotda kasbiy ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarni raqamli boshqarishning samaradorligini aniqlash va zamonaviy tendensiyalarini tahlil qilish maqsadida kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot metodlari pedagogik nazariya va axborot-kommunikatsion texnologiyalar integratsiyasini hisobga olgan holda tanlandi. Ilmiy izlanishda sistematik tahlil metodi yordamida tarbiyaviy ishlarning nazariy va amaliy jihatlari, ularning struktura va funksiyalari aniqlanib, raqamli boshqaruvning pedagogik samaradorligi tahlil qilindi. Shu bilan birga, taqqoslash va kontrastlash metodi yordamida an'anaviy va raqamli boshqaruv shakllari, ilg'or xorijiy tajribalar bilan mahalliy amaliyot o'rtasidagi farqlar va o'xshashliklar aniqlangan. Tadqiqotning empirik qismi observatsiya va intervyu metodlari orqali amalga oshirildi. Pedagoglar va o'quvchilar bilan o'tkazilgan intervyular, shuningdek, tarbiyaviy faoliyatning raqamli platformalarda kuzatuv olingan ma'lumotlar asosida tarbiyaviy ishlarning samaradorligi va uzluksizligi tahlil qilindi. Shu bilan birga, kvantitativ metodlar, xususan, statistik ma'lumotlar tahlili va indikatorlar asosida raqamli boshqaruvning natijaviy ko'rsatkichlari o'rganildi, bu esa tadqiqotning ilmiy asoslangan xulosalarini ishlab chiqishga imkon berdi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kasbiy ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarni raqamli boshqarishning joriy etilishi pedagogik samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi, o'quvchilarning individual rivojlanishini tizimli tarzda kuzatish imkonini beradi va pedagoglarning rahbarlik funksiyalarini optimallashtiradi; shuningdek, raqamli monitoring va interaktiv platformalarning integratsiyasi orqali tarbiyaviy jarayonning sifat ko'rsatkichlari, motivatsiya darajasi va shaxsiy faollik indikatorlari aniq va doimiy ravishda tahlil qilinib, ilg'or xorijiy tajribalar bilan taqqoslash asosida samarali strategiyalar ishlab chiqilishi mumkin.

Muxokama. Kasbiy ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarni raqamli boshqarish masalasi so'nggi yillarda akademik diskursda jiddiy polemikaga sabab bo'lgan. Ning Yulin va Solomon Danquah Danso o'z tadqiqotlarida raqamli pedagogik innovatsiyalarning samaradorligi va pedagogik tayyorgarlik darajasi o'rtasidagi bog'liqlikni turlicha baholaydilar. Ning Yulin ta'kidlaydiki, raqamli boshqaruvning muvaffaqiyati nafaqat texnologiyalarning mavjudligi, balki pedagoglarning shaxsiy kompetentsiyasi va ta'lim muassasasining innovatsion madaniyati bilan belgilanadi. U o'z ishida raqamli vositalar orqali tarbiyaviy jarayonlarni individualizatsiya qilish, interaktiv monitoringni kuchaytirish va o'quvchilarning shaxsiy rivojlanish indikatorlarini aniq belgilash zaruratini ilmiy jihatdan asoslaydi. Ning Yulin fikricha, pedagoglarning malaka oshirish tizimlari va doimiy professional qo'llab-quvvatlash bo'lmasa, raqamli boshqaruvning amaliy samarasini oshirish deyarli imkonsizdir[10]. Boshqa tomondan, Solomon Danquah Danso raqamli transformatsiyaga nisbatan ijtimoiy va tashkiliy omillarga ko'proq e'tibor qaratadi. U, raqamli boshqaruv tizimlarining texnologik integratsiyasi o'quvchi va pedagog o'rtasidagi interaktiv jarayonni sezilarli darajada yaxshilasa-da, tashkilot ichidagi ijtimoiy qarshiliklar, infratuzilma yetishmovchiligi va raqamli savodxonlik darajasining pastligi bu jarayonning samaradorligini cheklashi mumkinligini ta'kidlaydi. Danso fikricha, texnologiyani joriy etishdan ko'ra, ta'lim muassasalarining strategik siyosati, resurs taqsimoti va pedagoglarning psixologik tayyorgarligi birinchi o'rinda turadi. Shu nuqtai nazardan, u raqamli boshqaruvni faqat texnologik yechim sifatida emas, balki kompleks boshqaruv strategiyasi va tashkilotning madaniy-tashkiliy kontekstida ko'rish lozimligini ilmiy asos bilan dalillaydi. Ushbu polemikada ikki olimning yondashuvlari bir-birini to'ldiruvchi, lekin ba'zi jihatlarda qarama-qarshi nuqtalarni ham ochib beradi. Ning Yulin texnologik integratsiyaning pedagogik samarasini, individual rivojlanishga ta'sirini asosiy mezon sifatida olgan bo'lsa, Danso tizimning ijtimoiy va tashkiliy barqarorligi, resurslar va madaniyatga e'tibor qaratadi. Shu bilan birga, har ikkala tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli boshqaruvning muvaffaqiyati pedagogik, texnologik va ijtimoiy-tashkiliy komponentlarning uyg'unligiga bog'liq. Bu, nafaqat ilmiy bahs, balki amaliy pedagogik tavsiyalarni ishlab chiqishda ham muhimdir: pedagoglarning malaka oshirish tizimlari, ta'lim muassasalarida resurslarni samarali taqsimlash va ilg'or xorijiy tajribalarni lokal sharoitga moslashtirish raqamli boshqaruv samaradorligini oshiradi.

Xulosa. Ushbu maqolada kasbiy ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarni raqamli boshqarishning nazariy asoslari va zamonaviy tendensiyalari ilmiy tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli boshqaruv konsepsiyasi pedagogik jarayonlarni individualizatsiya qilish, interaktiv monitoringni kuchaytirish va o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini tizimli ravishda kuzatish imkonini beradi. Ilmiy adabiyotlar tahlili, xususan Ning Yulin va Solomon Danquah Danso tadqiqotlari, raqamli boshqaruvning samaradorligi pedagoglarning kompetentsiyasi, tashkilotning ijtimoiy-tashkiliy madaniyati

va texnologik infratuzilma bilan bevosita bog'liq ekanini ko'rsatadi. Metodologik yondashuvlar — sistematik tahlil, taqqoslash, observatsiya, intervyu va case study — tadqiqotning ilmiy ishonchliligini ta'minlab, raqamli boshqaruvning nazariy va amaliy jihatlarini mukammal o'rganishga imkon yaratdi. Natijalar shuni isbotladi: raqamli boshqaruv tarbiyaviy jarayonning sifatini oshirish, pedagogik faoliyatni optimallashtirish va o'quvchilarning faolligi hamda motivatsiyasini kuchaytirishda samarali vosita hisoblanadi. Muxokama bo'limidagi xorijiy olimlarning ilmiy polemikasi esa raqamli boshqaruvni faqat texnologik yechim sifatida emas, balki pedagogik, ijtimoiy va tashkiliy komponentlarning uyg'un integratsiyasi bilan ko'rish zaruratini dalilladi. Shu bilan birga, ilg'or xorijiy tajribalar pedagogik innovatsiyalarni mahalliy sharoitga moslashtirish va resurslarni samarali taqsimlash orqali raqamli boshqaruvning muvaffaqiyatli joriy etilishida muhim omil ekanini tasdiqlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ochilova, G. O., and SSH Akbarova. "Kasbiy kompetentlik." darslik)/Toshkent-2022 (2022).
2. Kenjaboyev, A., and D. Kenjaboyeva. "Pedagogik deontologiya va kompetentlik." Termiz, "Surxon-nashr" nashr-matbaa markazi nashriyoti.—2022 (2022).
3. Баратов, Д. Д. "Талабларда касбий ва ижодий компетенциятни шакллантиришнинг педагогик масалалари." Му^т аллим оғ; м зликсиз билимлендири³: 16.
4. Юнусова, Насиба Шарифовна, Нилуфар Жўраевна Назарова, and Насиба Сапарбоевна Жуманиязова. "Педагогларда касбий компетенцияни такомиллаштириш (олий таълим тизими мисолида)." Современное образование (Узбекистан) 6 (115) (2022): 9-16.
5. Байбабаев, Д. М. "Педагогик касбий компетентлик ва унга хос сифатлар." Вестник науки (2022).
6. Тажетдинов, Б. "Ўқитувчининг касбий компетентлигини ривожлантириш ва компетентлилик хусусиятлари." Му^т аллим оғ; м зликсиз билимлендири³: 52.
7. Бахриева, Наргиза Ахмадовна. "Таълим муассасалари мутахассислари касбий компетентлигининг тузилиши." Современное образование (Узбекистан) 9 (82) (2019): 3-10.
8. Намраева, Aziza. "Педагог касбий компетентлигининг шаклланиш." Мактабгача таълим журналы 3.3 (2022).
9. Шерматова, Манзура Икромжоновна. "Бўлажак педагогика ўқитувчиларини касбий фаолиятга тайёрлаш жараёнида суггестив компетентлигини такомиллаштириш." Современное образование (Узбекистан) 6 (139) (2024): 37-44.
10. Кенжабоев, Абдусалим Эркабоевич, and Дилафруз Абдусалимовна Кенжабоева. "Педагог раҳбарнинг касбий компетентлиги ва педагогик маҳорати." Современное образование (Узбекистан) 10 (95) (2020): 80-85.